

GIYIM SÜSLEME SANATINDA LALE MOTİFİ

Müzeyyen AYGÜN

Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Gediz MYO., muzeyyen.aygun@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6948-044X

Aygün, Müzeyyen. "Giyim Süsleme Sanatında Lale Motifi". ulakbilge, 53 (2020 Ekim): s. 1230-1241.
doi: 10.7816/ulakbilge-09-53-12

ÖZ

İnsanın doğumuyla başlayan süsleme ve süslenme isteği, zamanla insanoğlunun tabiattan gördüğünü kopya etme arzusu ile süsleme sanatının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Süsleme sanatı milletlerin, kültür, gelenek, duygu ve zevkini yansıtmaktadır. Giyim süsleme sanatını teknik, araç-gereç, renk, motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelemek mümkündür. Süsleme sanatında motifler bitkisel, geometrik, sembolik, figürlü ve nesnel olarak gruplandırılmaktadır. Süslemelerde motifler deseni oluşturmaktadır. Bitkisel motiflerden olan lale motifi Osmanlı sanatında kullanılan ilk çiçek motifidir. Giyim süsleme sanatında süslemeler işleme tekniği ve dikiş tekniği gibi yöntemlerle yapılabilmektedir. En eski süsleme sanatlarından biri olan işleme sanatı insanların giysilerini süsleme gereksinimi ile ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada giyim süsleme sanatında önemli bir yeri olan lale motifinin anlamı, geçmişten günümüze lale motifinin giysilerde kullanımı incelenerek lale motifli bluz tasarımları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Giyim süsleme, motif, lale, suzeni

Makale Bilgisi

Geliş: 2 Ekim 2020

Düzeltilme: 29 Ekim 2020

Kabul: 5 Kasım 2020

Yazar Notu: Bu çalışma III. Uluslararası Türk Coğrafyası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Giriş

Giyim, insanın kendisini hayvan postları ve bitki dallarıyla hava şartlarına karşı koruma ihtiyacından doğmuştur. Hayvan postunun vücuda oturması için posta biçim verilmesi ve ardından dikiş iğnesinin icadı ile dikim işlemleri başlamıştır. Eğirme tekniklerinin geliştirilmesinden sonra, çeşitli örgü ve dokumalarla ilk dikdörtgen formundaki kumaşlardan giysiler oluşturulmuştur. İnsanoğlu gördüğünü kopya etme arzusu ile dekoratif dikişleri bulmuş, böylece süsleme sanatının ortaya çıkması mümkün olmuştur. "Süsleme, farklı teknik, materyal, renk, motif, biçim vb. özellikleri bir arada kullanarak özgün, çarpıcı ürünler oluşturma sanatıdır" (Akpınarlı ve Bulat, 2016: 169). M.Ö 3000'li yıllarda düğümleme, kıvrımlı örgü, saç örgüsü ve bükümlü örgü gibi yöntemler kullanılmaktaydı. Peru'daki Huaca Prieta kazı alanında yaklaşık M.Ö. 2500 yıllarına ait akbaba gibi desenlerin işlendiği pamuklu kumaşlar bulunmuşlardır" (Fogg, 2014:26). Paracaslara ait kuyu mezarlarında iki bin yıl sonra bile bozulmamış halde itina ile işlenmiş ve çok renkli nakışlarla süslenmiş kıyafetler bulunmuştur.

M.Ö 2500 yıllarında Sümer kadın kıyafetlerinin işlemeli özellikle eteklerinin saçaklı olduğu görülmüştür. M.Ö 2000 yıllarında Hitit uygarlığı kadın elbiseleri ve tunikalarının da altın, gümüş ve simle süslemeler yapıldığını gösteren belgeler mevcuttur. Diğer yandan M.Ö 1500 öncesinde Mısırda, krallar ve hanedanlık mensupları pili ve sertleştirilmiş keten kumaştan, üzeri değerli taşlarla süslü peştamal olan schenti kullanmışlardır. Ayrıca "Mısır Kopt sanatında Hristiyan sembollerinin tunikaların üzerine işlendiği görülmektedir" (Eronç, 1984:3). Antik Yunanlılar ve Romalılar vücuda sarılarak tutturulan süslü giysiler kullanmışlardır. Bu dönemlerde dokunmuş kumaş çok kıymetli olduğu için bedene oturması için yapılan kesim ve dikim işlemlerinde boşa harcanmaması gerekiyordu. Bu yüzden Romalılar ve Yunanlılar katlama, iğneleme, drape ve kumaşı bedene göre dikişle tutturarak vücudu saran giysiler kullanmışlardır. Roma İmparatorları altın ve işlemelerle süslenmiş olan mor toga giymişlerdir. "Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatı bölgesinin kuzeyindeki arkeolojik alanlarda tarihleri M.Ö 500 ile M.S 500 yılları arasında değişen giyim eşyaları bulunmuştur. Bunların arasında; tavşan yününden, köpek kılından ve insan saçından örülmüş kemerler, yukka ipli kadın önlükleri, güderi, püskülleri olan ince ince örülmüş yukka sandaletler, kendinden desenli ya da renkli tasarımlara sahip el örgüsü yukka çantalar ve el örgü elbiseler vardır. Bu bölgede halk, üst yüzeyinde rengarenk geometrik çizimler ve tabanında kabartma desenler bulunan ve sıradan ayak giyiminin oldukça ötesine geçen bir emeğin ve maharetin yansıması olan gösterişli yukka sandaletler giyiyorlardı" (Fogg, 2014:22). Ayrıca bu bölgede goblen dokuma, boyama veya batık yöntemiyle süslenmiş elbiseler, gömlekler ve peştamallar bulunmuştur. Wari İmparatorluğu'nda da üst tabakadaki kişilerin batık tekniği ile oluşturulan baklava şeklinde desenlerle süslü kıyafetler giydikleri kaynaklarda belirtilmektedir.

"Moğolistan'ın Altay dağları üzerinde yapılmış kazılarda, aplike ile süslenmiş deri ceketler, bol büzgülü ve dantel ile süslü kadın elbiseleri, aplike ile işlenmiş kadın elbiseleri gibi ürünler gün ışığına çıkartılmıştır" (Eronç, 1984:3). Bütün bunlar süsleme ve giyim süsleme tarihinin çok eski olduğunu gösterir örnekleridir. 15. ve 16. yüzyıllarda giyim süslemelerinde fistolar, danteller, fırfır ve volanlar çok kullanılmıştır. Osmanlı dönemi giysilerinin bezemeleri, kordon tutturma, kordon yürütme, maraş işi, metal plaka ile aplike gibi işlemlerle oluşturulmuştur. Süslemenin güzel ve etkili olmasında kumaş ve işleme türü, desen, kompozisyon ve renk uyumu önemlidir.

Bu araştırmanın genel amacı; giyim süsleme teknikleri ve bu süslemelerde lale motifi ile oluşturulmuş tasarımlara dikkat çekmektir. Giyim süsleme tekniklerinden biri olan suzeni işi ile lale motifli bluz tasarımları oluşturmaktır. Aynı zamanda lale motifinde biçim ve renklerin güzelliğini yaşatmak ve geliştirmektir. Araştırmada tarama ve uygulamalı araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni, giyim süsleme teknikleri ve bu tekniklerde lale motifi ile oluşturulan tasarımlardır. Araştırmanın örneklemini ise suzeni işi ve lale motifi ile oluşturulan üç adet bluz tasarımlarıdır.

20. yüzyılda endüstrileşme, geleneklerdeki hızlı değişim el işçiliği ile giysileri süsleme amacıyla yapılan işleme sanatlarının yok olmasına sebep olmuştur. Zaman içinde makine ile yapılan işlemler el sanatı ile yapılan giysilerin yerini almaya başlamıştır. Böylece el işçiliği özelliği olan giysiler azalmaya başlamıştır. Yıllardır süregelen motifler ve tekniklerle el işi özgün giyim ürünlerinin üretilip bu tekniklerin ve motiflerin yaşatılmasının sağlanması açısından önemlidir.

Lale Motifinin Anlamı

"Lale kelimesi, dilimize Farsçadan geçmiştir ve Farsça la'l kelimesinin "kırmızı" anlamıyla ilişkilendirilmiş ve bu isimle kullanılagelmiştir." (Yazıcı ve Aydın Kayı, 2015:418). Lale, tarihi kaynaklara göre

ilk olarak Orta Asya'da ortaya çıkmıştır. Hun sanatına ait bilgilerin büyük çoğunluğunda ve kurganlardan çıkarılan buluntularda lâlâ motifinin yoğun bir şekilde kullanıldığı süs eşyalarına ve aksesuarlara rastlanmıştır. II. Süleyman'ın, Yavuz Sultan Selim'in, III. Murat'ın yalnızca lale motifi kullanılmış kaftanları vardır. Aynı zamanda lale motifi sultanların ayakkabılarında ve çizmelerinde de kullanılmıştır. 16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kumaş desenlerinde, bilhassa oval madalyonlar içinde diğer çiçeklerle birlikte, değişik formlarda etkinliğini sürdüren lale motifi, 18. Yüzyılın başında "Lale Devri" diye anılan dönemde diğer süsleme sanatlarına nazaran kumaş desenlerinde ve giysi süslemelerinde az kullanılmıştır (Gürsu, 1988: 164). Türklerin milli çiçeği olan lale, Arap alfabesiyle 'L-A-L-H' harfleriyle yazılır. Allah adında da bir elif iki lam ve bir h harfi olduğu için eskiden beri lale kutsal sayılmıştır. Osmanlıda lale devri adının verilmesinde bu kutsallığın rolü olduğu sanılmaktadır (Ersoy, 2007: 81-82). Özönder'e (2003:117) göre, "lale motifi ilâhî varlığa işaret eden görsel sembol" dır. "İran'da kusursuz aşkın simgesi olan lale daha sonra Allah ile ilgili bir sembol haline gelmiş, Osmanlı hükümdarlarının amblemi olmuştur. Varlık güzellik ve ilkbaharı da simgeler (Wilkinson, 2010:85). Şeyban'a (2007) göre, "lâlâ, vahdet-i vücud yani bütün varlığın tek kaynağı olan Allah'ı" sembolize eder. "Lale" motif, Arapça yazılışında içinde 'Allah' adı geçtiği için işlemlerde özenle kullanılır. Bu motif daha çok üst düzey, insanlara tepeden bakan kişileri sembolize eder" (Temir, 2010:207). "Lale motifi hayat, aşk, ölümsüzlük sembolü olarak bilinir" (Aygün, 2011:40). Lale motifleri tasarımlarda ters lale olarak yönü aşağıya doğru da resmedilmektedir. Tasarımlarda yönü aşağıya doğru tasarlanan motifler Ateş'e (1996: 66) göre, "genellikle ölümü simgeler".

Giyim Süsleme Teknikleri ve Lale Motifi

Giyim süsleme, giysiye veya kumaşa estetik bir değer kazandırmak amacıyla, motifleri yerleştirme sanatı olarak bilinmektedir. Giyim süsleme sanatında ve tüm süsleme sanatlarında tabiat başlangıç noktası, esin kaynağı olmuştur. "Süsleme sanatlarının insanı etkileyişi güzellik, incelik, önemlilik, soyluluk, donatma, duygularını içerir. Tabiatın alınan esin çeşitli biçimlerde yorumlanırken, düşünülmesi gerek en önemli özellik güzelliğidir" (Seçkinöz vd, 1986:1). Giyim süsleme teknikleri ile tasarımları gerçekleştirilen giysilerin değeri artmaktadır. Tasarımcılar süsleme sanatlarında motifleri tabiatın alıp stilize ederek ve kendisiyle bütünleştirerek tasarımlarda kullanmışlardır. Motifler dönemlere, milletlere damga vuran ortak özelliklerdir. Lale motifi tasarımcılar tarafından çeşitli biçim ve büyüklükte her daim tasarımlarda kullanılmıştır. Giyim süsleme sanatı farklı teknik ve materyallerle yapılmaktadır. Giyim süsleme teknikleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir.

Tablo 1. Giyim Süsleme Teknikleri (Eronç, 1984:2-3, Akpınarlı ve Bulat, 2016:171).

Boya-Baskı Tekniği ile Yapılan Süslemeler	İşleme Tekniği ile Yapılan Süslemeler	Makinada Yapılan Süslemeler	Dikiş Tekniği ile Yapılan Süslemeler	Hazır Gereçlerle Yapılan Süslemeler	Modern Tekniklerle Yapılan Süslemeler
El Boyaması	Serbest Stil İğneler	Düz Makina Dikişi	Büzgü	Kordonlar	Lazer Kesim
Blok Baskı	Düz İğneler	Zikzag Makina	Pili	Danteller ve	Üç Boyutlu
Rulo Baskı	İlmikli iğneler	Dikişi	Biye	Fistolar	Yazıcılarla Yapılan
Serigrafi/Pano Baskı	Geçmeli İğneler	Kapitone	Fırfır-Farbala	Sutaşı ve Hazır	Süslemeler
Transfer Baskı	Düğümli İğneler	Aplike	Fiyonk	Harçlar	
Dijital Baskı	Çapraz ve Verve İğneler	Marka	Drape	Kurdela ve Şeritler	
	Tutturma İğneler		Nervür		
	Kanaviçe				
	Gölge İşi				
	Aplike Kapama				
	Beyaz İş				
	Bağlama İğnesi				
	Piko Ajurlar				
	Danteller				
	Oyalar				
	Makreme				
	Pul Boncuk İşi				
	Saçak-Püskül-Ponpon				

Boya-Baskı Tekniği ile Yapılan Süslemeler

Baskı ile giyim yüzey süslemelerinde, "desen, renk ve dokuların elde edilmesinde pigment, flok veya varak gibi çeşitli araçlar kullanılır" (Udale, 2014:90). El boyaması ile tasarımları gerçekleştirilen giysiler tek ve benzersizdirler (Resim 1). Blok baskı ise en eski baskı yöntemlerindendir. "Ağaç kalıp kullanarak baskı yapma tekniğinin ilk olarak nerede kullanıldığına dair kesin bir bilgi olmasa da Mezopotamya'da tahta kalıpla kil üzerine

baskı yapıldığı, Çin’de ise ağaç kalıplarla mühür basıldığı bilinmektedir. Anadolu’da bu teknik ilk olarak Hititler tarafından kullanılmıştır”(Kuç, 2016:3). 1834’te Louis Jerome Perrot çok renkli desenlerin basılabilmesi sağlaya ahşap blok baskı mekanizasyonunu icat etmiştir. Bu yöntemle giysilerde seri üretim yapılabilmiştir (Resim 2).

Resim 1. Lale Motifli El Boyaması Şal

Resim 2. Lale Motifli Blok Baskı Peştamal

Resim 3. Dijital B. Elbise Stella McCartney.

Deneysel çalışmalara daha fazla olanak sağlayan, büyük ve son derece detaylı desenleri bir defada basabilecek kapasitede olan dijital baskı makineleri sınırsız renk kullanımına da imkân sağlamaktadır(Akpınarlı ve Bulat,2016:169). Dijital baskı tasarımcıya kağıt çizim yapmaya gerek kalmadan doğrudan bilgisayardan giysiye baskı imkanı sağlamaktadır. Çok farklı motiflerle tasarımlar oluşturulabilir ve birçok renk basılabilir. Sınırsız katmanlar oluşturularak üç boyutlu tasarımlar oluşturulabilir. Stella McCartney, dijital baskı ile tasarımlar yapan tasarımcılardan biridir (Resim 3).

İşleme Tekniği ile Yapılan Süslemeler

Giyim süsleme dalları içinden en yaygın olanı “İşleme” dir. “İşleme, ipek, yün, keten, pamuk, metal vb. iplikler kullanarak, çeşitli iğneler ve uygulama biçimleri aracılığıyla; keçe, deri, dokuma çeşitlendirmeleri vb. üzerine yapılan bezemelerdir” (Barışta, 1984: 1). “İşleme yapımında iğne ve tığ kullanılır. Suzeni ve Zincir tekniğiyle yapılan işlemler yalnız kasnakta, kasnak işi iğne ile ve süzeniler tığla, öteki işlemler gergefte iğneyle işlenir. Ancak hesap işleri genellikle bez ayağı (tafta) dokuması tekniğiyle seyrek dokunmuş kumaşlara uygulanır” (Sürür, 1976: 7).

Serbest stil iğnelerin yapımı kolaydır. Çabuk ve kolay yapılmasından dolayı giyim süsleme de çok tercih edilen işleme türüdür. “Dantel, çeşitli harçlar, büzgüler, pili, pili kaşelerin süslemelerinde ve fantezi giysilerde pul, boncuk, sim, sırma gibi gereçlerle karıştırılarak da zengin süslemeler yapılabilir (Eronç, 1984:23). Düz iğnelerle oluşturulan işlemlere; teyel işi, makine dikişi, ilmekli iğnelere; zincir işi, düğümlü iğnelere; Fransız ve Pekin düğümü, tutturma iğnelerine; kordon tutturma iğnesi örnek verilebilir. Düğümlü işleme tekniğinde kumaş yüzeyine doku kazandırılır.

Kanaviçe genellikle çok düzenli yapıdaki dokuma kumaş üzerine uygulanan bir nakış türüdür. Çapraz iğne grubundandır. Kanaviçe İngiltere Kraliçesi Viktorya zamanında işsiz hanımların yaptığı el işi olduğu için çoğunlukla, çiftçi ve 19. Yüzyıl Viktorya dönemi İngiliz kadınlarıyla bağdaştırılmaktadır. Gölge işinde şeffaf kumaşın arka tarafından balıksırtı veya çift arka dikişiyle işlenir. Kumaşın doğu yüzünde gölgemsi bir desen oluşur.

Aplike, bir kumaş parçasının başka bir kumaş parçasına farklı teknikler kullanılarak tutturulmasıdır. Düz ve ters olmak üzere İki farklı applike tekniği vardır. Düz applike de kesilmiş motifler bir başka kumaş üzerine tutturulur (Resim 5) . Ters aplikede ise desen oluşturmak için motife göre kesilerek , alt katmandaki kumaş ortaya çıkartılır. Bu teknikte bir çok kumaş katmanları kullanılarak farklı ve karmaşık desenler oluşturulabilir.

Resim 4. Serbest Stil İğnesi İle Oluşturulmuş Süsleme.

Resim 5. Kanaviçe Tekniği İle Oluşturulmuş Litvanya Halk Giysisi.

Resim 6. Lale Nakışlı Ceket Gucci.

Resim 7. Aplike Tekniği İle Oluşturulmuş Lale Motifli Elbise.

Beyaz iplikle beyaz kumaş üstüne işlenen işlemlere beyaz iş denilmektedir. Beyaz işte ajur teknikleri kullanılır. Dival işi giyim süsleme tekniklerinde çok kullanılmaktadır. Bu işleme tekniğinin, maraş işi, sim-sırma işi, mukavva işi, bastırma gibi farklı isimleri de vardır. Çok çeşitli kumaşlara uygulanabilir. Fakat kumaşın kalın olması gerekmektedir. İnce kumaşlarda işleme kalın olduğu için sarkma ve kumaş yüzeyinde deformeye sebep olmaktadır. İşleme çoğunlukla kadife ve atlas kumaşlarından yapılmış giysiler üzerine uygulanmaktadır (Demirbağ, 2016:292).

Resim 8. Dival İş Lale Motifli Yelek

Resim 9. Liberty ve Co.1923. İngiliz İpek İşlemeli Elbise

"Giysi yüzeyinde üç boyutlu etkiler oluşturmak için boncuk, payet, ayna, çekirdek, kabuk, çakıl ve tüyler giysiye veya kumaşa renk, desen ve aslında yüzey dokusu kazandırmak için kullanılır. Boncuk ve payetler 1920'leri flapper elbiselerinde dekoratif amaçlı kullanılmıştır" (Udale, 2014:100).

İşleme Tekniği ile Yapılan Süslemelerden Olan Suzeni İşi ve Lale Motifli Bluz Tasarımları

Suzeni zincir işi olarak bilinmektedir. "XVIII. yüzyıldan günümüze kadar gelmiştir. Ancak günümüzde makine ile yapılmaktadır" (Berker ve Durul, 1983:27). Geniş kasnak üzerine tığ ve iğne ile yapılmaktadır. Tığ ile yapılan suzeni işi, sık dokunuşlu bütün kumaşlar üzerine uygulanabilmektedir. İğne ile yapılan suzeni işi, eskiden ipekten yapılmış bürümcük kumaşlar üzerine uygulanırdı. Günümüzde farklı kumaş ve iplik türleri ile uygulanmaktadır. Suzeni işi, giysilerde; hırka, sabahlık, bluz, pantolon, abiye kıyafetler, aksesuarlarda; şal, şapka, çanta, keseler vb., oda takımları, çeşitli örtüler, sofraya ve çay takımı, seccade, kırlent ve pano üzerine uygulanabilir.

Resim 10. Suzeni Tekniği İle Yapılmış Ürün Örnekleri
(megep,2014:7)

Araştırmada lale motifleri ve suzeni işi ile bluz tasarımları yapılmıştır. Giysinin görünümünü iyileştirmek ve süs amaçlı uygulanmıştır. Tema olarak lale seçilmiştir. "Tema ya da konsept, iyi bir tasarımın esası onu kişisel ve özgün yapacak unsurdur. Temaya, soyut, kavramsal ve anlatı gibi bir çok yaklaşım üzerinden ulaşılabilir" (Seivewright, 2013:46). Tasarımda lale motiflerinin tekrarları tasarlanarak bluzda kullanılacak desen oluşturulmuştur. "Giysi tasarımında desen, kumaş üzerinde çizgi, renk, figürler ve boşlukların kumaş üzerinde kullanılarak farklı bir düzenleme ile şekillendirilmesi olarak tanımlanır. Desenin etkileyciliği kullanılan motif ve renklerin arasındaki ilişkisiyle doğrudan ilişkilidir" (Kocabaş Atılgan, 2014:472). Giysi tasarımında motifler Baskı, nakış, aplike, gibi yöntemler kullanılarak oluşturulabilmektedir. Çalışmada lale motifleri bluzların yakaya yakın kısımlarında tasarlanmış ve suzeni işi ile işlenmiştir. "Nakış bir giysiyi meydana getirmeden önce veya sonra, belirli bir bölgeye veya ürünün tamamına uygulanabilir" (Udale, 2014:100). Tasarımda desen dekoratif takı şeklinde ve ayna etkili olarak tasarlanmıştır. "Nesnelerin görüntüleri dekoratif, takı şeklinde, tekrarlı, ayna etkili ya da konsept içinde bir metin oluşturmaya fırsat verecek şekilde olabilir" (Seivewright, 2013: 22). Suzeni işi hem uygulama hem de kullanım konusundaki kolaylık nedeniyle bluz tasarımlarında tercih edilmiştir.

Resim 11. Suzeni Tekniği İle Yapılmış Lale Motifli Bluz (Aygün, 2018).

Resim 12. Suzeni Tekniği İle Yapılmış Lale Motifli Bluz (Aygün, 2018).

Resim 13. Suzeni Tekniği İle Yapılmış Lale Motifli Bluz (Aygün, 2018).

Makinada Yapılan Süslemeler

“Günümüz teknolojisine paralel olarak elle uygulanan bütün işleme iğnelerini yapabilen makineler imal edilmekte ve her gün biraz daha bunların geliştirilmesine çalışılmaktadır” (Eronç,1984:205). “Makineler, yaratıcı ve esnek olarak, kontrollü işlerden özgün işlere kadar çok çeşitli efektler elde etmek üzere kullanılabilirler. Karmaşık desenler bilgisayarda üretilebilir ve dijital nakış makinelerine, kullanılmak üzere aktarılabilir (Udale, 2014:107).

Makinede yapılan süslemelerden olan kapitone, Kumaş parçaları daha ağır, sıcak tutucu veya dekoratif bir

yorgan kumaşı elde etmek için dikilir. Kumaş katlarının arasına pamuk, yün, kauçuk, cam elyafı yerleştirilerek kumaşın üstünden çeşitli şekillerde makine çekilerek oluşturulur. Kapitone ile giysilerin ısı tutma özellikleri arttırılmaktadır. Her türlü kumaşa ve giyim çeşidine uygulanabilmektedir.

Dikiş Tekniği ile Yapılan Süslemeler

Büzgüler dikiş tekniği ile yapılan süslemelere girmektedir. "Büzgü; kumaşın bir ucundan istenilen yere kadar oyulgama dikişi geçirilmiş bir veya birkaç ipliğin çekilmesiyle meydana gelen ve kumaşın bolluğunu azaltan sık, küçük pililerdir (Eronç, 1984:223). Büzgüler düz büzgü, su büzgüleri, şematik büzgüler, bal gümesi büzgüsü gibi yapılış biçimlerine göre isimler almaktadırlar.

Kumaşa bolluk, rahatlık vermek ya da süslemek amacıyla, kumaşı düzenli aralıklarla üst üste getirerek yapılan katlama işlemine pili denir (Akpınarlı ve Bulat, 2016: 172). Giyim süsleme tekniklerinden dikiş tekniği ile yapılan süslemeler grubuna giren pililerin, Pilinin katlanmasındaki incelik kalınlık, sağa veya sola doğru katlanması simetrik ve asimetrik katlanmasıyla farklı yüzey biçimleri ortaya çıkmakta ve pililere katlanma biçimlerine göre; tek taraflı pili, pili kaşe, kanun pili gibi isimler verilmektedir. Biye verrev olarak kesilen giyimleri süsleme veya temizleme amacı ile kol yaka gibi parçaların kenarına geçirilen zevke göre farklı kalınlıklarda oluşturulan kumaştır(Resim 13). Tek kat, çift kat olarak uygulanabildiği gibi, biyenin arasından kordon geçirerek de biyeye dolgunluk kazandırılır. Dikiş tekniği ile yapılan süslemeler grubuna giren "drapaj, Fransızca bir kelime olup, giysilere uygulanan çeşitli büzgüler, pililer, verilen şekiller ve bolluklar anlamına gelen drape (draper) kelimesinde türetilmiş bir sözcüktür (Bedük ve Yıldız, 2004:172). "Manken üzerinde drapaj sadece kumaşın katlanması ve saklanması izin vermek değildir, ayrıca biçimdeki detayların orantısı, hacim ve desenin yerleştirilmesi gibi tasarımın diğer alanlarına da yardımcı olur" (Udale, 2014:140).

Resim 14. Lale Formunda Kenarları
Biye İle Temizlenmiş Cep.

Resim 15. Lale Motifli
Bluz Mainbocher 1958.

Hazır Gereçlerle Yapılan Süslemeler

Teknolojinin ilerlemesine paralel olarak hazır gereçlerle yapılan süslemeler artmaktadır. Giyim süslemelerinde kullanılan hazır gereçler sutaşları, kurdeleler, şeritler, kordonlar, dantellerdir. Hazır gereçler pili, nervür gibi dikiş tekniği ile yapılan süslemelerle birlikte basit nakış iğneleri ile düzenlemeler yapılarak giyim süslemelerinde kullanılmaktadır.

Modern Tekniklerle Yapılan Süslemeler

Günümüzde lazer kesme yöntemiyle kumaşlar ve giysilere özellik kazandırılmaktadır. Lazer kesim tekniği tasarlanmış giysi üzerine uygulandığı gibi metraj kumaşların desenlendirilmesinde de kullanılır. "Tekstil ve moda tasarımcılarının kumaşı şekillendirme aşamasında lazer kesim, bir kesim ve desenleme tekniği olarak kullanılmaktadır. Sentetik malzemenin yanan kısımlarının sertleşerek açılmaması özelliğini kullanarak lazer

ışınlarıyla kesme yapılması suretiyle uygulanmaktadır (Çelen, 2014:42).” Geçmişte kumaş yüzeyinde kesili olan bölgenin etrafını sararak elde edilebilen efektler, günümüzde lazer kesim ile daha kısa sürede ve daha yaratıcı ve estetik özelliklerde elde edilmektedir (Gürcüm ve Bulat, 2016:118). Gelişmekte olan teknoloji, moda sektöründe hayal edilemeyecek ürünlerin tasarlanmasına ve üretilmesine imkan tanımaktadır. 3B yazıcılarla takı, ayakkabı, çanta ve giysiler yapılabildiği gibi bu giysi ve aksesuarları süsleme amacıyla 3B yazıcılar kullanılmaktadır. Tekstil ve moda tasarımında 3B yazıcıların kullanımı temel olarak iki farklı şekillerde kullanılmaktadır. Giysinin bütün olarak üretilmesi ve diğeri ise farklı bağlantı şekilleriyle birleşen veya iç içe geçen kapalı formlardan oluşan yüzeylerle giysi üretilmesidir. (Yıldıran, 2017: 49). Farklı bağlantı şekilleriyle birleşen veya iç içe geçen kapalı formlardan oluşan yüzeylerle giysi üretilbildiği gibi giysiyi süsleme amaçlı giysiden bağımsız süsleme unsurları da üretilbilmektedir.

Resim 16. Drapaj Tekniği İle Tasarlanmış Lale Elbise Christian Dior.

Sonuç ve Öneriler

Tasarımlarda kullanılan motifler, moda ve tekstil tasarımcılarına ilham kaynağı olmuştur. Moda tasarımında doğadaki zengin kaynaklardan yararlanmak ve onları giyim süslemelerinde yaşatmak faydalı olacaktır. Lale motifinin tasarımlarda sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla bluz tasarımlarında suzeni işi ile lale motifleri tasarlanmıştır. Bluzlarda, Buldan ipeği ve süzeni işinde pamuklu muline ip kullanılmıştır. Çalışmada tamamen doğal malzemeler kullanılmıştır. Bu da çevreye zarar vermemek ve eko tekstil açısından önemlidir.

20. yüzyılda endüstrileşme, geleneklerdeki hızlı değişim el işçiliği ile giysileri süsleme amacıyla yapılan işleme sanatlarının yok olmasına sebep olmuştur. Zaman içinde makine ile yapılan işlemler el sanatı ile yapılan giysilerin yerini almaya başlamıştır. Böylece el işlemeli giysiler azalmaya başlamıştır. Günümüzde bu değerlerin farkında olan kişilerin ellerindeki benzersiz parçaları korumaya çalışmaları ve geleneğin yaşatılabilmesi bu konuda yapılan çalışmaları destekleyerek girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Bu girişimlerin yerel yönetimler tarafından da önemsenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu destek hem eldeki değerlerin korunması hem de yıllardır süregelen motifler ve tekniklerle el işi özgün giyim ürünlerinin üretilip bu tekniklerin ve motiflerin yaşatılmasını sağlaması açısından önemlidir.

Günümüzde ilk zamanlarda yapılan dekoratif teknikler değişmiş olsa da örneğin saç örgüsü ve gevşek örgünün yerini örgü ve tığ işi almış olsa da halen farklı teknik ve biçimlerle giyim süslemeleri devam etmektedir.

Kaynaklar

- Akpınarlı F., Bulat F.(2016) *Tekstil Yüzeylerinin Manipülasyonu ve Dijital Transfer Baskı Denemeleri*. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi / Cilt:9, Sayı:17 / 2016 (Ocak – Haziran), ss.167-186, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288271>.
- Ateş, M. (1996) *Mitolojiler Semboller ve Halılar Koçboynuzu-* Elibelinde. İstanbul: Net Turistik Yayınları A.Ş.
- Aygün, M.(2011) *Kütahya ve Çevresi Geleneksel Kadın Giysilerinin Motif, Grafiksel Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Barışta, H. Ö. (1984) *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bedük, S. ve Yıldız, Ş. (2014) *Giysi Tasarımında Drapaj*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 ss. 169-177. (<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/727/679>)
- Berker, N. ve Durul, Y. (1983) *Türk İşlemelerinden Örnekler*. İstanbul.
- Çelen, S. (2014) *Mikro-İmalat Uygulamalarında Kullanılan Yeni Nesil Lazer Makinalarının Genel Bir Değerlendirmesi*. Makine Teknolojileri Elektronik Dergisi, ss.39-47.
- Eronç, Y. P. (1984) *Giyim Süsleme Teknikleri*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ersoy, N. (2007) *Semboller ve Yorumları*. 3. Baskı, İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Fogg, M.(2014) *Modanın Tüm Öyküsü*. E. Gözgülü(çev.), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Gürcüm, B. H. ve Bulat, F. (2016) *Tekstil Tasarımında İnovatif Bir Yaratıcılık Aracı Olarak Lazer Kesim*. DOI: 10.7816/idil-06-28-08 idil, Cilt 6, Sayı 28, Volume 6, Issue 28, <http://idildergisi.com/makale/pdf/1480559468.pdf>.
- Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Kocabaş Atılgan, D. (2014) *Giysi Tasarımında Esinlenmenin ve Araştırmanın Yaratıcılığa Etkisi*. The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science.sayı: 27, ss. 461-477.
- Kuç, E. (2016) *Selçuklu Çini Motiflerinin Geleneksel Ağaç Baskı Kalıpları İle Giysi Tasarımlarında Kullanımına Dair Denemeler*. Yıl 1, Sayı 1, Selçuk Üniversitesi Dijital Arşiv Sistemi. <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3624/6-34-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- MEGEP. (2014). *El sanatları Teknolojisi Elde Suzeni*, Ankara. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Elde%20S%C3%BCzeni.pdf
- Özönder, H. (2003) *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri, Sözlüğü*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.
- Sürer, A. (1976) *Türk İşleme Sanatı. Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4*. İstanbul: Ak Yayınları.
- Seivewright, S. (2013) *Moda Tasarımında Araştırma ve Tasarım*. B. Bakın(çev.), İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- Seçkinöz, M. A. Aker, S. Komşuoğlu, Ş. İ. Mengi ve A. E. Köse (1986) *Resim II Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: Web Ofset.
- Şeyban, L. (2007) *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri*. Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, (<http://www.sakarya.bel.tr/pictures/upload/tarakli.pdf>)
- Temir, R.Ş. (2010) *Geçmişten Günümüze Şile ve Şile Bezi / Şile and Şile Cloth from Past to Present*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınevi.
- Udale, J. (2014) *Moda Tasarımında Tekstil ve Moda*, Literatür Yayınları:680, İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- Yazıcı, Ş. S. ve Aydınkay, A. (2015) *Çini Süsleme Sanatında Lale Motifi*. Çukurova Üniversitesi, I. Uluslararası sanat Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı. ss. 417-425.
- Yıldıran, M. (2016) *Moda Giyim Sektöründe Üç Boyutlu Yazıcılarla Tasarım ve Üretim*. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi Art-E Mayıs-Haziran'16 Sayı:17 Issn 1308-2698 ss155-172, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/227658>.
- Wilkinson, K. (2008) *Semboller ve İşaretler*. İngilizce aslından çeviren S. Toksoy(çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.

İnternet Kaynakları

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764942270/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764956589/>

<https://www.vogue.com/fashion-shows/resort-2011/stella-mccartney/slideshow/collection#18>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764942123/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764939992/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764941581/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764942088/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764940160/>

https://www.metmuseum.org/art/collection/search/80015537?rpp=20&pg=1&ft=*&who=Liberty+of+London&img=2

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764941201/>

<https://tr.pinterest.com/pin/434878907764941204/>

https://www.augusta-auction.com/list-of-upcoming-sales?view=lot&id=14063&auction_file_id=30

TULIP MOTIF IN THE ART OF CLOTHING DECORATION

Müzeyyen Aygün

ABSTRACT

The desire for ornamentation and embellishment that began with the birth of man has led to the emergence of the art of ornamentation with the desire to replicate what humankind has seen naturally over time. Decorating art reflects the nations' culture, tradition, emotion and pleasure. It is possible to examine the art of clothing ornamentation in terms of technique, tools, colors, motifs and compositional characteristics. The motifs in painting art are grouped as vegetal, geometric, symbolic, figurative and objective. In the ornaments, the motifs create patterns. The tulip motif, a herbal motif, is the first motif used in Ottoman art. Apparel can be made with methods such as embroidery technique and sewing technique in decoration art. One of the oldest decorative arts, the art of embroidery has emerged with the need to decorate the clothes of people. In this study, the meaning of tulip motif, which has an important place in the art of clothing ornamentation, by examining the use of past tulip motifs in clothing tulip motif blouse designs were made.

Keywords: Clothing decoration, motif, tulip, süzeni